

Анатолій ПОНОМАРЬОВ

(Інститут мистецтвознавства, фольклору
та етнографії ім. М.Рильського АН,
Київ, Україна)

ВОЛОДИМИР ГНАТЮК

I КОНСОЛІДАЦІЯ ЕТНОГРАФІЧНИХ ОСЕРЕДКІВ УКРАЇНИ

Українська етнографічна наука формувалася у відповідності до етносоціального розвитку України, який зумовив, зокрема, її регіональність. В кожному регіоні склалися свої етнографічні осередки, що функціонували як правило на базі університетів: Харківського - на Слобідській Україні, Одеського - у Новоросії, Київського - на Середній Наддніпрянщині, Чернівецького - на Буковині і Львівського - в Галичині.

Грунтуючись на своєрідних історичних та етнокультурних основах, окрім етнографічні осередки сформували і оригінальні наукові школи, специфічне розуміння предмету та завдань етнографії, маючи однак з часом тенденцію до зближення. Цьому сприяли переважно дві обставини: загальне пожвавлення на Україні національно-визвольного та культурно-освітнього руху і посилення координації між регіональними етнографічними осередками.

Щодо громадсько-політичної ситуації, то до середини XIX ст. вона була найбільш сприятливою для поширення народознавства на Східній Україні, зокрема у Києві, організаційним центром якого став журнал "Киевская старина" й деякі інші видання ("Университетские известия", "Чтения в историческом обществе Нестора-летописца" та ін.). В останній чверті XIX ст. центр українського політичного і культурно-освітнього руху перемістився у Галичину, який дав новий імпульс для розвитку української етнографії. Її ядром стає НТШ, котре Грушевський - Франко - Гнатюк перетворили на науково-академічну установу, що згодом стала взірцем для Українського наукового товариства у Києві, Української Академії наук.

Особлива роль в інтеграції етнографічних осередків України належить В.Гнатюку - секретарю НТШ, голові Етнографічної комісії НТШ та редактору всіх видань Комісії. Його організаційна діяльність включала всі форми наукової координації: листування з провідними етнографами України та Європи, рецензування наукових праць, міжрегіональні етнографічні обстеження, організація етнографічних форумів, створення універсальної етнографічної програми.

Заслуга В.Гнатюка полягає і в тому, що він інтенсивно прилучав українське народознавство, а через наукові розвідки й українську культуру, в загальноєвропейський і світовий науковий та культурний процеси. Це здійснювалося, зокрема, за допомогою організації широких досліджень, встановлення міжнародних зв'язків з різними національними школами, в тому числі і української діаспори.

Багатогранність діяльності В.Гнатюка підсилювала ті риси НТШ у Львові, що вигідно відрізняло це товариство від інших регіональних шкіл і які стали взірцем для моделі української етнографічної науки в цілому. Їх збереження залишається актуальною проблемою і для сучасної української етнографії.